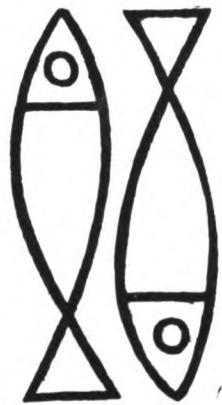

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Hij gaf al wat Hij bezat!

„Want also lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder, die in Hem gelooft, niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe”.

Joh. 3 : 16

In dit bekende woord uit het evangelie wordt gesproken over de grote liefde van God.

Eerst wordt gezegd dat die liefde „wereldwijd” is.

Het is God niet te doen om een paar mensen; neen het gaat om de wereld!

De wereld zoals Hij die geschapen heeft in een grote variatie van landen, volken, mensen, dieren, planten en nog veel meer. Daarom roept de Here in het evangelie ook alle mensen zonder onderscheid.

De kerk, die het evangelie predikt, moet zich hiervan bewust zijn.

In de prediking werkt Christus naar de einden der aarde.

Vervolgens wordt gezegd hoe groot die liefde is.

Hij gaf Zijn eniggeboren Zoon.

Dit betekent: Hij gaf al wat Hij bezat!

Daarin leert de Here ons wat liefde is.

Echte liefde is niet dat wij uit de veelheid van ons bezit iets afzonderen voor een ander; neen, liefhebben is onszelf geven, zodat het hart opengaat voor de naaste.

Zo heeft God in de overgave van Zijn eniggeboren Zoon bewezen, dat Zijn hart in oneindige liefde voor ons openstaat; dat Hij ons zoekt, ja dat Hij alles voor ons over heeft.

Wat een blijde en rijke verkondiging.

We zien daarin de armen van een liefderijk God over onze wereld uitgestrekt in het kruis van Jezus Christus.

Zó heeft God de wereld lief.

Wat is het evangelie ruim en breed.

Laat ons nu de tekst verder lezen.

Het is jammer dat we in onze tijd meemaken dat in prediking en christelijk lied alleen het eerste deel van dit bekende evangeliewoord wordt geciteerd.

We kunnen de bedoeling van hen die dit doen wel begrijpen.

Zij willen alle nadruk leggen op die grote liefde van God en zoveel mogelijk mensen in die liefde doen delen.

Dat willen wij ook.

Het is wel voorgekomen dat in de prediking van het evangelie de roepstem van God tot alle mensen niet voldoende duidelijk doorklonk en het heil naar menselijke selectie werd geadresseerd.

Het is ontrouw aan onze Koning, die heeft bevolen alle volken tot zijn discipelen te maken, wanneer in de prediking alleen de eigen kring wordt bedacht.

We zullen ons echter moeten wachten voor elke reactie-houding.

In onze tijd treffen we onder de mensen nog al eens de neiging aan om royaal te doen van andermans geld.

Zo kunnen mensen die het evangelie prediken ook „royaler” zijn dan onze hemelse Vader.

Daarom mogen we vooral het slot van onze tekst niet vergeten.

Daarin wordt gesproken over de bedoeling, de uitwerking van de prediking van de liefde Gods: „opdat een iegelijk die in Hem gelooft niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe”.

Wanneer de prediking niet uitmondt in een krachtige en ernstige oproep tot geloof en tot een leven uit het geloof, wordt aan het evangelie geen recht gedaan.

Wat zou het een mens baten te weten dat God de wereld heeft liefgehad, wanneer hij die liefde niet aanneemt, niet ter harte neemt.

Wanneer de Schrift ons spreekt van een hart vol liefde bij de Here onze God, is dat maar niet een verhaal of een mededeling, maar een klemmende oproep om ons hart

voor Hem te openen in geloof en liefde.

Want de verlossing van God voor de wereld is niet anders dan dat in onze zondige harten de liefde tot God en de naaste wordt ontstoken door het geloof in de Here Jezus Christus.

De verzoening met God voert ons tot de onderwerping aan Hem.

Het geloof kiest nooit de weg van de minste weerstand.

Het heeft Gods Vaderhart horen kloppen in de overgave van Zijn eniggeboren Zoon voor een verloren wereld.

Het evangelie vraagt dat wij navolgers Gods worden en daarom niet maar iets, maar ons hart, ons leven geven in Zijn dienst.

Alleen zo, zal een verloren wereld het verderf ontkomen.

De Here Jezus Christus heeft het zelf gezegd.

H. J. v. d. Kwast.

Over de „vrijmaking” als acte van trouw

IV.

c. „meningsverschillen” geen verhindering voor „kerkelijke” vereniging

Zoals we reeds eerder vernamen verwierp Schilder nadrukkelijk de opvatting dat de Chr. Gereformeerden en de Gereformeerden eerst tot een eenstemmig oordeel over de vereniging van 1892 én over de vrijmaking van 1944 moesten geraken vóór en aler er van een vereniging van de Chr. Geref. en de Geref. Kerken sprake mocht zijn.

Naar zijn overtuiging mochten de Chr. Gereformeerden bij een eventuele vereniging over „1892” net zo blijven denken als ze dat voordien hadden gedaan. En evenzo de Gereformeerden over „1944”. Wat de appreciatie van die kerkelijke gebeurtenissen betreft diende men elkaar over en weer geheel „vrij” te laten. Ten aanzien van de waardering van kerkhistorische feiten mocht er van geen enkele „binding” sprake zijn. En daarom mocht die bij een vereniging van Chr. Geref. en Geref. Kerken ook per se geen beslissende rol spelen.

Voortdurend hamert Schilder op dit aambeeld.

En daarbij was hij rusteloos bezig alle mogelijke misverstanden welke bij Chr. Gereformeerden en Gereformeerden ten opzichte van elkaar leefden uit de weg te ruimen.

Toen de Chr. Gereformeerden, zich beroepend op enkele persuitlatingen de „vrijgemaakten” verweten dat naar hun opvatting alléén de Gereformeerde Kerken „ware kerken” waren reageerde Schilder daar bewogen zó op:

„Wij zeggen niet: wij zijn alléén de ware kerk. De Geest des Heren is vrij! Die kan zó werken, dat men hier en daar het predicaat ware kerk niet meer kan ontzeggen. Maar dan zal men de waarachtigheid van

het kerk zijn moeten bewijzen door zich haastig te verenigen. God beware er ons voor, dat we naast elkaar zouden gaan leven in goede broederzin, in bredere correspondentie; er is maar één ding geoorloofd: samen ons buigen onder de heerschappij van Christus om ons door Hem te laten vergaderen in eigheid des geloofs.”

En toen de Chr. Geref. deputaten voor de vereniging der kerken aan hun Gereformeerde collega's schreven: „Uw bestempelen van alle kerken als valse kerken kan onze instemming niet hebben”, reageerde Schilder daarop met deze hartstochtelijke exclamation: „En wie is het toch, die u heeft diets gemaakt, dat wij alle andere kerken als valse kerken bestempelen? In onze mondelinge samensprekingen is dergelijke dwaasheid duidelijk weerlegd. U schijnt ons hier te putten uit bezinksels van kwade journalistiek.”³⁹⁾

Ja, Schilder was en bleef er rotsvast van overtuigd dat het de wil Gods was dat de Chr. Geref. en de Gereformeerde Kerken zo haastig mogelijk tot een kerkelijke vereniging moesten komen.

Zodra Gods Geest ergens een bekering werkt, zo schreef hij eens, zijn „automatisch alle bestaande kerkinstututen „in de crisis gebracht”. Want de kerk *wórdt* dagelijks vergaderd door Christus (in onvoltooid tegenwoordige tijd). En ómdat God in Christus de kerk vergadert, en buiten Zijn congregatie geen zaligheid is, daarom *moet* iedere kerk elk ogenblik bereid zijn, bij verandering van Geestesgetij „grenscorrecties” aan te brengen. Zodra ergens gelovigen zich bereid tonen, of opnieuw bereid tonen, te leven, of weer te gaan leven, naar de in de Schrift daarvoor gestelde regelen, geregistreerd in belijdenis en kerkordening, hebben allen, die zich als op de Schrift naar de

confessie gegronde kerkgemeenschap beschouwen, de *plicht*, na te gaan of ze met dezulken niet behoren saam te leven in kerkelijke zin. Want „*ónze*” op langere of kortere termijn *planmatige* daad van kerkvergadering behoort naar ons beste weten te beantwoorden aan de *góddelijke* congregatie, waarbuiten „geen zaligheid is”.

Dat betekent dus: als wij met de Christelijke Gereformeerden vanwege eigenwillige redenen niet *willen* samenkomen, verbeuren wij het recht, onze congregatie aan te dienen als een van God in en voor ons land met zijn zegen bekroonde en met zijn waarmerk voorzien. En als de Christelijke Gereformeerden om gelijksoortige eigenwillige redenen datzelfde zouden doen in omgekeerde richting, vallen zij onder hetzelfde oordeel. Afgezien van de vraag, hoe de éne groep over het verleden van de andere denkt (in haar leden), moet *dit vante voren* voor beide groepen vaststaan als een paal boven water. En als we soms *allebei* uit vadsigheid, of gemakzucht, of uit mensenvrees, of om „*liggingsverschillen*”, of opleidingschoolkwesties dezelfde *negatieve* houding zouden aannemen, dan zouden we ook allebei onze stroom, die we elk voor zich als stroom des Geestes aanmerken, zien verzanden.”⁴⁰⁾

In de discussie met de Christelijke Gereformeerden kwam nu ook meermalen de confessie ter sprake.

In reactie op een artikel van prof. Schilder waarin deze had omschreven wat „goed vrijgemaakt” was, merkte b.v. prof. Van der Schuit eens op, dat in 1892 éerst de toen bestaande „leergeschillen” opgelost hadden moeten zijn vóór de toenmalige Chr. Geref. Kerk en de Dolerende kerken zich met elkaar hadden mogen verénigen op grond van Schrift en confessie.

Men weet het: bij deze „leergeschillen” had prof. Van der Schuit het oog op de Kuyperiaanse opvattingen omtrent het verbond, de doop, de veronderstelde wedergeboorte, de rechtvaardigmaking van eeuwigheid, de kerk enz.

En iedereen weet ook hoe Schilder over die Kuyperiaanse constructies oordeelde! Hij had ze scherper bestreden dan wie ook. Hij kwalificeerde ze zelfs eens als „onlogisch gestoethaspel” en als „als te snelle improvisatie.”⁴¹⁾

Dit wetende vraagt men zich na de opmerking van prof. Van der Schuit gelezen te hebben met spanning af wat Schilder antwoorden zal op deze bewering van zijn christelijke gereformeerde collega!

Zonder aarzelen wijst hij die radicaal en integraal af.

Schilder schreef namelijk: Wij stellen tegenover de bewering van prof. Van der Schuit als onze vaste overtuiging: „*Men kon niet eisen die leergeschillen eerst op te lossen, want de bewering dat de kerken ze leerden rust niet op feitelijke grondslag.*”

Prof. Van der Schuit had namelijk in zijn Wekker-artikel betoogd dat de kuyperiaanse leerstellingen waarover het in 1892 ging de leer was van de Dolerende Kerken.

Maar dat was, zoals Schilder — óók uit Kuyper's eigen geschriften! — onweerlegbaar had aangetoond, beslist *niet* het geval.⁴²⁾

Zeker, die kuyperiaanse leerconstructies werden door vele dolerende mensen — hoewel lang niet door alle! — van harte geaccepteerd. Maar ze waren geen *kerkleer*!

In de discussies tussen de Christelijke Gereformeerden en de Dolerenden uit het laatst van de vorige eeuw ging het alleen over *particuliere theologische meningen*, hoe diep ingrijpend die ook mochten zijn. Maar juist omdat het over zulke theologische meningen ging mochten ze bij een eventuele kerkelijke vereniging geen rol spelen. Om der wille van zulke meningen mag een vereniging van kerken *nooit* worden opgehouden.

En omdat zo de werkelijke situatie was kon men ook niet de eis stellen dat de „leergeschillen” eerst moesten worden opgelost voor men tot een vereniging der kerken komen kon.

Wanneer prof. Van der Schuit daarna verklaart: „de Christelijke Gereformeerde Kerken hebben in 1892 niet gezegd: „wij willen geen vereniging”, maar het *moet* anders, eer wij tot een gezonde Gereformeerde kerkelijke vereniging kunnen komen” en daarbij uiting geeft aan zijn vrees dat bij de vrijgemaakte kerken nog weinig begrip is voor dit standpunt der Christelijke Gereformeerde Kerken, dan wijst Schilder op twee dingen.

Vooreerst dat hij en de zijnen „alleen begrip hebben voor een *concrete* situatie”. En, zoals hij uit de stukken had aangetoond, was de concrete situatie in 1892 inderdaad een andere dan zoals prof. Van der Schuit die had getekend. Het ging immers bij de toen in geding zijnde leerkwesities beslist niet om de leer der kerk.

Nadat Schilder dit heeft opgemerkt stelt hij — „helemaal afgezien van wat in 1892 gebeurd was” — vervolgens een „nuchtere vraag”.

En wel deze:

„Geloof iemand, dat er tot op de jongste dag ook maar één kerkelijke vereniging mogelijk is, indien alle privé-meningen over en weer eerst gelijkgeschakeld zijn?”

Het is altijd mogelijk bij anderen opinies te vinden, ook wel in preek of perswerk, die men zelf niet deelt, en zelfs bedenkelijk acht. Maar wie alleen dán samenkomen wil, wanneer al zulke verschillen weg zijn, die kan evengoed zeggen: het mag *nooit* gebeuren, dat samenkomen. De een bijt zich vast in de onderstelde wedergeboorte, de ander in de onderstelde niet-wedergeboorte ook van ouderen, tenzij ze een bepaalde manier van preken voorstaan, die tussen Geest en Woord een onwerkelijk verband legt. De één klampt zich vast aan een valse doopsbeschouwing; de ander aan een valse avondmaalsbeschouwing. De een heeft van het „mystieke” lichaam van Christus een foutieve beschouwing, de ander van de „mystieke unie” met Christus. En voert dan meestal nog een hoog woord ook.”

Zo schreef, zo oordeelde Schilder over de eis om alle „leergeschillen” op te lossen voor het tot kerkelijke vereniging komen kan.

Het was in 1892 en het is nu, en het zal altijd zó zijn dat zulke „leergeschillen” niet overwonnen *kunnen* worden — hoe men er ook zijn best voor deed en doet en zal doen!

Ook bij hartelijke aanvaarding van de belijdenis der kerk door allen blijven ze bestaan.

Want in de worsteling om de waarheid Gods zoals die in de Schrift wordt geopenbaard zal ook de trouwste belijder eenzijdig blijven, verkeerde conclusies trekken, op onjuiste wijze gegevens combineren, en allerlei andere fouten maken! Immers ook de verst gevorderde gelovigen kennen hier nog maar ten dele. Maar juist daarom mag niet geëist worden dat zulke „leergeschillen” moeten worden weggedaan voor en alee men tot een kerkelijke hereniging komen kan. Ook wat deze zaak betreft kunnen we nooit verder komen dan het *jagen* naar de volmaaktheid. De volmaaktheid zelf bereiken we hier nooit.

Als prof. Van der Schuit dan aan het eind van zijn uiteenzettingen nog deze vraag stelt: „Is „*goed*” vrijgemaakt ook gelijk aan „*goed*” Christelijk Gereformeerd?” en daarbij verklaart geneigd te zijn deze vraag ontkenkend te beantwoorden — dan reageert Schilder op deze vraag kort en krachtig met deze woorden: *Nee*, „ik geloof, dat „*goed*” vrijgemaakt *niet* hetzelfde is als „*goed*” Christelijk Gereformeerd. *Want iedere crisis*

VOOR ALLES :

DIENST IN EN GEMEENSCHAP MET DE PLAATSELIJKE KERK

Naarmate de plaatselijke kerk met groter aantal gemeenten in verbinding staat, treedt zijzelf, in het bewustzijn harer leden, in betekenis op de achtergrond. Dan vooral is zulks het geval, als meteen de dwaling binnensluipt, dat de plaatselijke kerk slechts een onderdeel is van een geheel, dat, in zekere bestuursmacht vertegenwoordigd, er verre boven zou staan. Daarmede is zelfs alles nog niet gezegd.

Als meerdere kerken zich verenigen, wordt er uiteraard aan de algemene en gemeenschappelijke belangen gearbeitet; de werkzaamheden vermenigvuldigen en vertakken zich. Maar dit brengt het gevaar mede, dat de lastige plichten en de roemloze werkzaamheden in de engere, alledaagse kring der plaatselijke gemeenschap met minder lust en ijver, ja soms met tegenzin aangevat, ja zelfs wel verwaarloosd en nagelaten worden.

Het ergste gevaar echter dreigt van de kant ener wereldse opvatting der kerk. 't Is die waarbij men de kerk opvat als een menselijke, door de wil harer leden opgerichte vereniging, die de gemeenschappelijke belijdenis van de waarheid en de bevordering van het koninkrijk Gods tot enig oogmerk heeft. Op dit standpunt gevoelt men zich door geen hogere band aan zijn medeleden verbonden, dan door die, welke de aanvaarding ener zelfde belijdenis en de erkenning van dezelfde kerkorde met zich brengt. Is er iets in de gemeente, dat niet behaagt, welnu, dan trekt men zich terug. Of wel, men aarzelt niet om een nieuwe vereniging op te richten, en deze met de naam van kerk te versieren, als stond het in onze macht gemeenten te vormen en te ontbinden.

J. van Andel

(namelijk zulk een door welke gelovigen tot kerkelijke gehoorzaamheid worden gedrongen - C. V.) heeft haar eigen geschiedenis...

Maar wèl geloof ik, dat een goede (d.w.z. gehoorzame) vrijgemaakte hetzelfde zal willen worden als een „goede” (gehoorzame) christelijke gereformeerde, zodra ze maar beiden weer „in de crisis” gekomen zijn. Zodra Gods Geest een herleving wekt, komt *iedereen* voor de vraag te staan: wat moet ik doen, om de grenzen (der kerk - C. V.) zo eng en zo ruim te trekken als de Geest blijkens het Woord gedaan heeft voor mijn ogen?”⁴³⁾

En zoals we reeds vernamen: naar Schilders overtuiging trekt de Geest, blijkens het Woord, de grenzen der kerk hier en nu *in ieder geval zo eng en zo ruim, dat en de Chr. Geref. en de Geref. Kerken b i n n e n die grenzen leven en zich daarom ook harerzijds met elkaar kerkelijk dienen te verenigen.*

Men realiseer zich goed de betekenis van wat prof. Schilder zo zei!

Hij was, wellicht beter dan iemand anders, op de hoogte van de aard en de diepte van de „meningsverschillen” welke er tussen de Chr. Geref. en de Geref. Kerken bestaan.

Hij wist ook als de beste welk een verschil

van inzicht, mening, „ligging” er binnen de Chr. Geref. en evenzo binnen de Geref. Kerken wordt gevonden.

Maar desondanks verklaarde Schilder onderbroken dat het naar zijn onwrikbare overtuiging de wil van God is dat deze kerkengroepen zo snel mogelijk tot een kerkelijke vereniging komen. En aan deze overtuiging is hij altijd trouw gebleven.

„Ik ben vast overtuigd”, zo schreef hij nog in 1951, „dat God wil, dat de Chr. Gereformeerden en wij gaan samenleven. Die overtuiging heb ik al lang vóór de vrijmaking herhaaldelijk uitgesproken en *die zat er juist achter*, als de tegen een m.i. onjuiste tekening van de tussen hen en ons aanwezige situatie fel opponeerde.”⁴⁴)

Dat Schilder steeds zo sprak vond zijn oorzaak daarin dat hij inderdaad de kerk „zag”.

Dat wil zeggen: Hij had inderdaad door het geloof oog gekregen voor het vergaderen, onderhouden en beschermen van de kerk waarmee de Zoon Gods door Zijn Geest en Woord, dag in dag uit bezig is!

Dáárom bezwoer hij: Chr. Gereformeerde en Gereformeerde Kerken verenigt U — ondanks alle verschillen welke er *tussen u beide en in elk van u* worden gevonden!

En zo zeer was dit Schilder ernst, dat hij meermalen verklaarde: Voor die vereniging heb ik de gehele Theologische Hogeschool in Kampen en twintig jaar kerkelijke moeite over!

Wie Schilder heeft gekend weet wat zulk een uitspraak in zijn mond betekende!

Zo predikte Schilder aan Chr. Gereformeerden en Gereformeerden — het was naar zijn innige overtuiging inderdaad *prediking* welke hij over deze zaak liet horen — als eis des Heren dat ze zo haastig mogelijk tot kerkelijke vereniging dienden te komen.

Kan het nu nog een vraag zijn hoe déze Schilder, die zó worstelde om de eenheid tussen de Christel. Geref. en de Geref. Kerken *tot stand te brengen*, ondanks alle meningsverschillen welke daartussen bestonden, zou oordelen over pogingen om *bestaande kerkeijke eenheid te verscheuren* op grond van soortgelijke meningsverschillen?

Ieder die iets heeft verstaan van Schilders kerkelijke strijd weet met rotsvaste zekerheid dat hij dat in de naam des Heren zou hebben *verdoemd*.

d. De pluriformiteits-theoretici joegen mij weg — ik ken niet

Zoals aan ieder die een beetje van prof. Schilder afweet bekend is heeft deze heel zijn leven geworsteld — het woord is niet te zwaar — om zijn hoorders en lezers te brengen tot een „zien” van de kerk zoals die ons in de Schrift door God wordt voorgetekend.

Hij had van de aanvang van zijn optreden af een diep besef van de onkunde, de begripsverwarring, de dwalingen, welke er ten aanzien van de kerk in de christenheid leven.

En eerder dan de meesten besepte hij dat het in de strijd der kerk van onze dagen vóór alles om de kerk zèlf zou gaan, om haar „wezen”, haar opdracht, haar positie in de wereld — kortom om haar kerk-zijn als zodanig en dat in de volle omvang daarvan.

Concentreerde zich de geloofsstrijd van de kerk in vroegere eeuwen vooral om de belijdenis van de drieënige God, van de Christus als de Zoon van God die tegelijk waarachtig mens is, om de rechtvaardiging uit het geloof, enz.: Schilder was er reeds vroeg diep van doordrongen dat de Geestelijke worsteling der christenen in deze tijd vooral gaan zou over de belijdenis omtrent de kerk en dus om het leven daarvan. De ontwikkeling van de moderne oecumenische beweging welke haar katalysator zou vinden in

de Wereldraad van Kerken, en de beroering in de steeds meer in beweging komende Rooms-Katholieke Kerk waren onder meer verschijnselen die daar reeds vóór jaren op wezen.

In het bijzonder keerde Schilder zich in zijn talloze persartikelen en studies welke over de kerk handelden tegen de constructie van de „pluriformiteit der kerk” welke, vooral door de invloed van Kuypers' publicaties daarover en diens hantering daarvan, de praktijk in de gereformeerde wereld diep hadden beïnvloed. Schilder zag in de doorwerking van die pluriformiteitsconceptie een ernstige frustratie van Christus' kerkvergaderende activiteit en met name een belemmering om te komen tot de ware eenheid der kerk.

Het is nu belangwekkend te zien welke houding Schilder aannam ten opzichte van hen die in de Gereformeerde Kerken deze pluriformiteit der kerk op een of andere wijze voorstonden.

Hij bestrijdt hen rusteloos, soms heel fel. Maar nooit is het in hem opgekomen er op aan te dringen iemand vanwege diens pluriformiteitsideeën te censureren! Laat staan hem te schorsen, af te zetten of te excommuniceren! De gedachte aan zo iets was voor Schilder zonder meer absurd.

Evenmin heeft Schilder er ooit aan gedacht zulke broeders aan te klagen vanwege afwijking van de belijdenis! Al heeft hij wel eens betoogd dat consequente *uitwerking en toepassing* van bepaalde pluriformiteitsconcepten tot afwijking van de confessie leidden.

Voorname met het oog op diens pluriformiteitsideeën verklaarde Schilder meermalen ten opzichte van zijn collega Hepp, zoals ik reeds eerder memoreerde: „Ik ben het in heel veel met Hepp niet eens, maar ik wil hem niet uit de kerk hebben!”

Schilder geloofde in de kracht van de waarheid. En hij geloofde evenzo dat allen die zich oprecht aan de Schrift wilden onderwerpen — ja zeker héél, héél langzaam, maar uiteindelijk toch zeker — door de waarheid Gods zouden overwonnen worden. Hij geloofde in Gods zegen op een eerlijke pogen in de kerk om de Schrift beter te leren verstaan.

Dit standpunt heeft Schilder ingenomen zowel vóór als ná de vrijmaking.

Ik wil uit de tijd ná 1944 daarvan een paar frappante voorbeelden geven.

In de discussie met de Chr. Gereformeerden kwam ook de stelling van Kuypers ter sprake dat de gedoopte kinderen door de wedergeboorte wel worden ingelijfd in het „mystieke lichaam van Christus”, maar niet in de zichtbare, geïnstitueerde kerk.

Deze stelling is een belangrijke fundamentsteen van Kuypers pluriformiteitsbouwsels.

Schilder schreef nu daarvan dat hij van de tegenstelling die Kuypers in de geciteerde stelling maakte geen woord geloofde! En evenmin van wat hij in het eerste en het tweede lid daarvan poneerde. Wat Kuypers in die stelling uitsprak was z.i. een improvisatie, die verklaard moest worden uit Kuypers' wanbegrip omtrent „Christus' mystieke lichaam”.

Schilder maakt zich nu evenwel sterk, zo schrijft hij, dat er ook in de Christel. Geref. Kerken mensen zijn die het Kuypersiaanse begrip van „Christus' mystieke lichaam” (als iets heel wat anders dan de zichtbare kerk) aanhangen en dus op dat punt echte „kuypersianen” zijn. En hij acht het ook zeer wel mogelijk dat er eveneens in de vrijgemaakte kerken, precies als in de Chr. Geref. mannen zijn die het in deze nog goed eens zijn met Kuypers!

Maar, zo vraagt Schilder: „Moet ik nu iedereen, die dat misverstand mocht delen, van de kerk uitsluiten? Of weigeren met zo

TE BERDE

De vakantietijd is wederom achter de rug. De maand september is aangebroken. Het gewone kerkelijke en pastorale werk wordt weer aangepakt.

Aan het begin van het kerkelijke jaar is het misschien goed eens stil te staan bij de vraag, hoé, op welke manier dit werk moet worden verricht. Zijn onze oude vertrouwde methodes van kerkelijke arbeid nog wel juist? Zijn we er wel zeker van, dat het pastorale werk efficiënt, in geestelijke zin efficiënt geschiedt?

Ten aanzien van deze vragen zou ik een paar suggesties willen doen.

In de eerste plaats dacht ik dat wij af moesten van het systeem, dat onze dominees als regel genoodzaakt zijn twee preken per week te maken. In onze kerken is dat nl. met het overgrote deel der predikanten het geval. Het maken van twee preken wekelijks is echter een opgave, die wij als gemeente eigenlijk niet aan een predikant mogen stellen. Omdat deze opgave te zwaar is. Het maken van een goede preek vergt enorm veel voorbereiding, enorm veel inspanning, en een enorm veel denkwerk. Zelfs bij predikanten, die zogezegd „machtig zijn in de Schriften”. Ik geef het u te doen, iedere week twee keer een inleiding te houden van een half uur. Wij plegen in bedenkelijke mate roofofbouw op onze predikanten.

De remedie tegen dit euvel is betrekkelijk eenvoudig. Beter één goede preek dan twee slechte. Per classicaal ressort zou men een systeem van ruilbeurten moeten ontwerpen, dat het mogelijk maakt, dat in de tweede zondagsdienst een prekant van een genabuude kerk voorgaat.

Een dergelijk systeem is in de meeste streken van ons vaderland goed te verwezenlijken. Het autobezit is sterk toegenomen, en de afstanden tussen de kerken zijn betrekkelijk gering. Financieel zou een dergelijk systeem afgewikkeld moeten worden met gesloten beurzen. Alleen het transport zal wat extra kosten met zich meebrengen, maar die kan in de meeste gevallen wel beperkt blijven tot een bedrag van enkele honderden gulden per jaar.

En laten we niet bang zijn dat onze dominees te veel vrije tijd zullen krijgen. Het veld van het Koninkrijk Gods is zo ruim, dat er arbeidsmogelijkheden te over zijn.

Een ander punt van het pastorale werk betreft de catechisaties. Hoe moet het catechetisch onderwijs in de gemeente aangepakt worden? Ik denk dan vooral aan de catechisaties voor de oudere jeugd.

Vooraf wil ik dan wel verklaren dat de Heidelbergse Catechismus me zeer lief is, maar dat neemt niet weg, dat ik me wel eens afvraag, of de vraag- en antwoordmethode van de catechismus voor onze tijd en voor de tegenwoordige jeugd wel voldoende is.

Persoonlijk heb ik meer op de J.V. geleerd dan op de catechisatie. Ondanks de vele en goede catecheten. Het zou misschien te overwegen zijn om in het catechetisch onderwijs aan de oudere jeugd bepaalde elementen in te voeren van de jeugdvereniging.

Dan denk ik aan: het **gezamenlijk** verwerken van een bepaalde opgave, b.v. een bepaald onderzoek naar een gedeelte van de Bijbel of de kerkgeschiedenis, en vooral ook een **algemene** discussie daarover. Zo prikkelt men bij de jeugd zelf het onderzoek en zo prikkelt men het gesprek.

iemand saam te wonen?" Dan, zo zegt hij, „kunnen we wel uitscheiden!"

Schilder denkt dus niet aan zo iets!

Zo'n gedachte is voor hem zonder meer dwaas.

Te zijner tijd, zo verzekert hij, zullen allen wel gaan inzien dat met dat „mystieke lichaam" zoals het vaak genoemd is bij de ouderen, niets anders bedoeld is dan de kerk, de doodgewone kerk!

Men bedenke daarbij — Schilder wijst daar in dit verband weer nadrukkelijk op — dat ook wat in het genoemde citaat van Kuyper wordt gezegd geen *kerkleer* is. De kerken, zo schreef hij, hebben daar „geen kaas van gegeten". „Zij hadden van die geleerdheid geen verstand. Zij hebben zich door Kuyper zelf er tegen horen waarschuwen zijn improvisaties, die hij ten onrechte aandiende, als bindende kerkleer aan te nemen." ⁴⁵⁾

Nog merkwaardiger in dit verband is wat Schilder niet lang voor zijn heengaan schreef.

Ergens was veel beroering gekomen omdat een predikant, gevolgd door een deel van de kerkeraad, zich fel keerden tegen wat zij als uitvloeisel van de pluriformiteits-theorieën zagen. Het kwam ten gevolge daarvan zelfs tot tuchtmaatregelen en het breken van de gemeenschap met de kerk.

Schilder werd in deze kwestie gemengd. Hij was door wat hij hoorde zeer geschokt. Hij deed zijn uiterste best om deze onkerkelijke dwaasheden ongedaan te maken en de doorwerking van dit kwaad tegen te gaan.

En in De Reformatie schreef hij — het nummer verscheen precies vijf weken vóór zijn dood:

„En verder — denkt iemand over pluriformiteit anders dan ik? Wel, ik ken niemand met volkomen uitgebalanceerde beschouwingen. Ik ken geen hooggeleerden-kerk. Een kerk ken ik van gelovigen, die bereid zijn, sámen te leven, en die niet vergeten, dat we tot vóór-1944 hebben aangezeten met ettelijke pluriformiteits-theoretici. Ik joeg hen niet weg. Zij mij. Laat hun rol asjeblijft niet door mij worden overgenomen. *Leert elkander.*" ⁴⁶⁾

Speciaal met het oog op de theorieën inzake de „pluriformiteit" schreef Schilder eens: „Schilder heeft altijd (!!) gezegd: *laat in de kerk de vrije discussie toe*, en als dus Hepp begint Schilder aan te vallen, zodra hij in Kampen aan het werk getogen is (artikel almanak - V.U. inzake de pluriformiteit der kerk) word dan niet kwaad, want Hepp is er één, en Schilder is er ook één. Schilderianen hebben *niets* anders dan de *kerkelijke* binding van de *belijdenis*. Schilderianen zijn tegen bindingen, die God niet oplegt, en vóór handhaving der bindingen die Hij wel oplegt." ⁴⁷⁾

Zó schreef Schilder omdat hij in en door de vrijmaking niet wezenlijk was veranderd.

Hij was en bleef de man van „Ons aller moeder", de man van de brede, de katholieke, de oecumenische kerk, de man van de *Una Sancta*.

Ook de man met de *zachte ogen!*

C. V.

³⁹⁾ Dit werd gezegd bij de samenspreking met deputaten van de Chr. Geref. Kerken.

⁴⁰⁾ De Reformatie, 24e Jaarg. No. 27, 2 April 1949.

⁴¹⁾ De Reformatie, 26e Jaarg. No. 34, 26 Mei 1951.

⁴²⁾ De Reformatie, 26e Jaarg. No. 31 en 32, 5 en 12 Mei 1951.

⁴³⁾ De Reformatie, 26e Jaarg., No. 33, 19 mei 1951.

⁴⁴⁾ De Reformatie, 26e Jaarg. No. 32, 12 mei 1951.

⁴⁵⁾ De Reformatie, 26e Jaarg., No. 33 19 Mei 1951.

⁴⁶⁾ De Reformatie, 27e Jaarg., No. 19, 16 Febr. 1952.

⁴⁷⁾ De Reformatie, 26e Jaarg., No. 19, 10 Febr. 1951.

Kerkelijk Leven

GAVE OF AMBT?

In bepaalde sectarische stromingen van onze tijd kan men weer de oude leus waarnemen: niet de ambten, maar de gaven. Waar de ambten zijn met de kerk, daar heet de dood te zijn, waar de gaven zijn daar Geest en leven. En die gaven zijn dan met name de corinthische: die van de tongentaal, die van het vertolken van de tongen, de profetie en de gezondmaking. Ambt of gave? De kerk of Christus? De gemeente onder de ambten of de gemeente met de Geest?

We hebben hier te doen met de zoveelste tegenstelling waar de apostel ons voor waarschuwt, een vals dilemma: of het ambt of de gave; of de (dode) kerk of de (levende) Heer; of de gemeente met de ambten of de gemeente van de Geest.

De Schrift leert ons dat ook de ambten gaven van Christus zijn. In Ef. 4 herinnert Paulus aan de hemelvaart van Christus. Daarbij gebeurde nu hetzelfde dat staat in Psalm 68: „Hij is opgevaren in de hoogte en heeft gevangenen meegevoerd en gaven gegeven aan de mensen". Het doet denken aan de veldheer, die na gewonnen veldslag en volbrachte veldtocht terugkeert naar zijn vaderland en zijn vaderstad: daar heeft hij op z'n zegewagen een blijde inkomsten, aan de zegewagen de vijanden gebonden. En als de inkomsten is volbracht wordt op grote schaal uitdeling gehouden en het feest begint. Zo deed de Christus: als Overwinnaar keerde Hij na volbrachte veldtocht en gewonnen veldslag terug naar zijn vaderland, zijn vaderstad, zijn Vaderhuis. De gevangen gemaakte vijanden aan zijn zegewagen: de duivel, de zonde, de dood, de machten der duisternis. En dan kan voor het volk het feest beginnen: Hij gaf en geeft gaven aan de mensen. Deze: apostelen en profeten om het fundament van zijn kerk te leggen; evangelisten (zendingsarbeiders) en herders en leraars. Om zijn gemeente op het fundament van apostelen en profeten te bouwen: het lichaam van Christus, en de heiligen, de leden der gemeente toe te rusten tot het werk van hun dienst aan God en de naaste.

Het ambt is de gave.

De gave is het ambt.

En „een dooie boel" wordt het niet: de heiligen worden bekwaamd tot dienst aan God en de broederschap!

Ambt of ambtsdrager? (I)

We schreven hierboven dat Christus de ambten geeft. Dat is eigenlijk minder juist. De bijbel kent „het ambt", „de ambten" niet. Eigenlijk niet eens „ambts-dragers". De Here spreekt niet zo abstract. Hij gaf en geeft noch „ambten" noch „ambtsdragers", maar mannen, vol des Heiligen Geestes, apostelen en profeten; evangelisten, herders en leraars. Hij geeft geen ambten, geen posten waar wij nu maar een mannetje neer moeten zetten, maar Hij geeft de man, de mannen: vroeger apostelen en profeten, die mede door de Schriften van het nieuwe verbond nog het histo-

rische en levende fundament der kerk zijn, en heden nog evangelisten, en herders en leraars. Aan de gemeente de taak die gaven van Christus te bidden; die gaven van de Here op te merken en te onderscheiden en zich door deze gegeven mannen te laten dienen.

Niet iemand wordt evangelist of herder en leraar, ouderling of diaken doordat de gemeente hem — en dan hóe soms!! — kiest, ook niet zonder dat de gemeente hem roept, maar hij is door Christus gegeven en dáárom moet de gemeente hem aanwijzen.

Het „van de gemeente en mitsdien door God zelf geroepen" moet misschien wel worden omgekeerd: „van Christus gegeven en daarom door de gemeente, en niet zonder de gemeente geroepen".

„Ambt" en „ambtsdrager" (II)

We wezen zoëven reeds op het feit dat de Schrift niet zo abstract over „ambt" en „ambtsdragers" spreekt als wij vaak doen. Het ambt is wel boven-persoonlijk. Als de ouderlingen aftreden of sterven, komen er anderen. Maar al is het „ambt" boven-persoonlijk, het is nooit onpersoonlijk. Het is vandaag vooral om niet te vergeten. Men hoort in onze gemeenschap soms bijna dweperig spreken over „het ambt" en „de ambten" door mensen die degenen die de gemeente dienen soms maar slecht bejegenen.

Maar de Schrift zegt niet: Ge zult „het ambt" in ere houden, doch wel dat we de ouderlingen, die wel regeren, dubbele eer zullen waardig achten, en niet aan „het ambt", maar aan de voorgangers zullen onderdanig zijn. Niet aan de diensten, maar aan de dienaars. Aan dat laatste mankeert nog wel eens wat bij zulken die in vuur en vlam staan voor „het ambt".

Niet abstract spreken

Dezelfde abstracte manier van spreken hoort ge soms wanneer het gaat over „de" kerk.. Nu is er over de kerk, zoals ze zijn moet, zoals ze is. zeker zoals ze eens zijn zal, veel goeds te zeggen: Hoe schoon, hoe welgelegen... Maar het doet bepaald pijnlijk aan wanneer ge lofredenen en lofzangen hoort over „de" kerk uit de mond van broeders, in wier eigen kerk het een janboel is en die bezig zijn er een janboel van te maken. Het is dan net als met een rivier... op de kaart en in het lied. Op de kaart staat de rivier als zodanig aangegeven, in het lied wordt „de stroom" bezongen. De reiziger denkt in bepaalde landen: hoe komen we daar straks over heen en hoe komen we er door? Maar als hij de plaats van de oversteek heeft bereikt dan is er of een modderslootje of een droge bedding...

Zo is soms de werkelijke kerk hier en nu.

Om er de Klaagliederen bij te lezen.

Dat heeft met défaitisme niets van doen.

Integendeel: over puinhopen van Jeruzalem kan slechts klagen wie het welbehagen van God over Sion en de beloften Gods over Jeruzalem écht gelooft.

G. Visee

Het lied van de heks

n.a.v. „Das Hexenlied",
Ernst von Wildenbruch.

I.

Broeder Medardus gaat sterven

Dit wordt geen sterk verhaal. Dit wordt een nummertje verouderde romantiek. U kunt er niets aan missen, wanneer u het vanwege uw vakantie terzijde legt; het moge u ook niet vervelen, wanneer u het toevallig op uw reisje meeneemt. Zelfs mijn hooggeachte critici kunnen het zonder bezwaar overslaan; pas aan het eind zullen zij hun bril even op hun neus moeten zetten.

Ernst von Wildenbruch (1845-1909) was een der laatste Duitse romantische dichters en vertellers. Zijn namen moeten echt — maar zouden ook als pseudoniemen zinrijk en goedgekozen zijn geweest. Ernst is een naam die past in een land, waar Gottlieb's, Gottlob's en Gottfried's zijn gedoopt.

Von Wildenbruch: de man van de wilde bergkloof, de man uit de vrije natuur, niet door beschaving aangetast, maar dicht bij schepping en Schepper levende.

Als de meeste romantici koos ook deze dichter zijn stof graag uit vroege tijden: hier uit de middeleeuwen. Zijn gedicht heeft de typische verhaaltrant van een „Rahmenerzählung", dat is een verhaal in een verhaal. Het eigenlijke verhaal wordt namelijk verpakt in een lijst, welke relief geeft aan het onderwerp. De „lijst" staat historisch en grijpelijk vast; de inhoud, het „schilderij", komt er des te sterker door uit. Aan het slot — men zou haast vergeten met een dubbel verhaal te maken te hebben — komt nog even fragmentarisch het restant „lijst" te voorschijn. Niet uitvoerig, niet langdurig. Maar toch zo scherp en onvermijdelijk, dat aan het slot eigenlijk pas uitkomt, waarom dit verhaal-in-een-verhaal gedaan werd.

U zou kunnen zeggen: de toepassing komt in het amen.

Zowat vijf en twintig jaar geleden kwam dit gedicht voor het eerst onder mijn ogen. Het was een Joodse vriend, die het mij in oorlogstijd liet lezen. Bevreemd door een overmaat aan calvinistische rechtlijnigheid, verontrust door fanatieke zwart-wit-schemas, bood hij als een vriend — dat is: als iemand die de ander liefheeft in deugden en fouten — mij het schone gedicht van von Wildenbruch ter lezing. Het maakte diepe indruk op mij — al kon het mijn orthodoxe pantsers voorlopig niet krassen. Ik heb erover nagedacht: of een Bijbelvaste calvinist eigenlijk wel zijn licht moet opsteken bij de Duitse romantici. Maar nu „Das Hexenlied” onlangs opnieuw mij in handen kwam, kon ik niet nalaten het te vertalen, en al vertalende het opnieuw te berijmen. En al berijmende te proeven, dat een klassiek kunstwerk altijd iets bezit, dat boven de tijd en boven de schrijver en boven de massa uit gaat: iets, dat het doorgeven waard is.

Von Wildenbruch is dood. Zijn objecten leven niet meer. Schrijver dezes mitsgaders zijn lezers zullen tot hun vaderen verzameld worden. Hun naam zal met hun stof verdwijnen. Maar het Evangelie — het verhaal van Gods onmetelijk erbarmen — zal blijven bestaan. En dát is het, wat in het Lied van de Heks spreekt, nadat de dichter gestorven is.

* * *

Voor we aan het gedicht beginnen, nog enkele opmerkingen als het mag.

Het speelt in de tijd van de heksenprocessen. In de middeleeuwen, waarin vrouwen, verdacht van toverij, op de brandstapel ter dood gebracht werden.

Lacht u om die grappige domme tijd? Lacht u maar niet te vroeg. Het laatste heksenproces is uit de tijd van onze huidige psalmberijming, en in de Verenigde Staten is men er nóg niet over heen. En hoewel u het woord heksenproces niet in de Chr. Encyclopaedie tegenkomt — het is de kerk, ons aller moeder, die de eeuwen door haar dochters heeft vervolgd voor toverij.

Aan het eind van de vorige eeuw, toen het rationalisme tot in het Christelijk denken was doorgedrongen, heeft de kerk afgerekend met magie en mantiek. Spoken bestaan niet, heeft de kerk vastgesteld. Toveren is onmogelijk, zo werd geleerd.

Vandaag staan deze dingen niet meer vast. Terecht, want wat in de Bijbel uitdrukkelijk is verboden („de tovenaars zult ge niet laten leven”) moet iets inhouden, dat het verbieden waard maakt. En de parapsychologie houdt zich sedert jaren wetenschappelijk bezig met wat in de Bijbel „spoken” worden genoemd. Sedert eeuwen hebben de heidense volkeren geweten van de liefdestover, beoefend met bezwering en drank; waarvan óók al in de Schrift sprake is. Als wij de heksenprocessen achteraf een beschamend hoofdstuk in de kerkgeschiedenis achten, moeten wij eerlijkheidshalve deze gegevens meetellen.

Voorts treft u in dit gedicht het Thomistische element, als zou een kloosterleven van hoger geestelijke aard en dies Gode meer welgevallig zijn dan een „gewoon” leven. Wij verwerpen deze dwaling uiteraard allemaal. Maar deze dwaling wordt tot op de huidige dag volgehouden door het grootste part van de moderne Christenheid; ook in ons land zijn talloze kloosters. En wat wij ook tegen deze kloosters mogen inbrengen, de eerlijkheid gebiedt ook hier meer in rekening te brengen dan een misverstand. De eerlijkheid gebiedt eraan te herinneren: dat de kloosters in vroeger tijden óók centra van beschaving en cultuur, van wetenschap en kunst zijn geweest, en meer nog: centra van oprecht gebed, krachtbronnen in een dorstige woestijn.

Wat tenslotte het gedicht van v. Wildenbruch boventijdelijk maakt, dat is mijns inziens: dat het de keiharde, fanatiek-religieuze mens tekent, die door uiterste inspanning zijn verlossing tracht te bewerken, maar die — juist daarom — aan de genade van de Heiland dreigt voorbij te leven.

En nu zwijg ik. Nu gaat Ernst von Wildenbruch voor u vertellen. In dit artikel: de omlijsting, het inleidende gedeelte. In een volgend artikel de hoofdzaak, het ingelijste verhaal met de afsluitende toepassing. In het slotartikel... nu ja, een artikelenreeks moet een slotartikel hebben.

het lied van de heks

De prior van het klooster te Hersfeld sprak: „onze goede Medardus wordt oud en zwak. 'k Geloof dat zijn uur nu niet ver meer is.

Schenk, biechtvader, hem uw vergiffenis en hoor voor het laatste zijn biecht nog eens aan, voordat straks zijn ziele omhoog mag gaan.

Veel schuld te belijden heeft hij niet meer. Wij bewonderen immers zijn heiligheid zeer: hij heeft steeds gevast en zich trouw gekastijd, is al vijftig jaar klaar voor de eeuwigheid. De ijverige dienstknecht mag naar zijn begeren gelukkig naar huis, in de vreugde zijns Heren”.

De biechtvader klopte aan de deur, maar uit de cel van Medardus kwam heel geen geluid. Toen trad de priester het vertrekje binnen om zijn laatste taak aan Medardus te beginnen. En uur na uur verstreek de tijd — het leek de monniken een eeuwigheid! Ze vroegen zich af, want het duurde tijden: heeft de oude Medardus zoveel te belijden?

Toen de avondklok klepte met zilveren klank gingen allen ter kerke voor bede en dank. Ze bogen de hoofden, ze knielden en dan zij baden om vrede voor een stervende man.

Maar onder het murmelend gebed van het koor drong plotseling een klagelijke zang tot hen door. De prior verhief zich terstond van de grond, de monniken zagen verwonderd in 't rond, tot de waarheid in ieders bewustzijn doordrong: het was broeder Medardus, die daar zo zong!

Ze hoorden verbaasd naar een vreemd, werelds lied. De gebeden der monniken klinken zo niet. Maar in plaats van een stichtelijke boet-litanie klonk nu een verrukkelijke lustmelodie. En nauwelijks wetende wat te beginnen — kwam dodelijk geschrokken de biechtvader binnen:

„Wij hebben de duivel in het klooster te gast! De verleider heeft broeder Medardus nu vast — hoe worstelt de man in de greep van de Boze!”

Meteen had de prior een wij-kaars gekozen; gevolgd door de broeders zo schreed hij vooraan, en elk met zijn kaars kwam achter hem aan. Langs muur en gewelven, door kelder en gang klonk somber bezwerend hun heilige zang:

„Behoed ons genadig, almachtige Here, voor Satans verleiding, voor vleselijk begeren”.

* * *

De celdeur stond open. En als in gebed lag broeder Medardus op 't sobere bed, de handen gevouwen, de ogen omhoog, extatisch herhalend zijn vreemd monoloog. En de angst van de hel greep de broeders in 't rond, want nog nooit kwam zo'n zang uit een stervende mond!

Dat lied had zo'n vreemde, verbijsterende toon, als van smachtende wellust en schampere hoon, van liefde en van leed, van verrukkelijke brand — 't bracht de geur mee van bloemen uit onbekend land. 't Was een lied, zoals nimmer een mens nog bracht voort, en zoals nog geen sterveling ooit had gehoord.

Ontzetting en wellust bevingen de groep, verscheurden de harten, hun bevend geroep: „Vervloekt zijt ge Satan!” — „Medardus is rein!” — „Verdwij uit zijn hart!” — „In de hel moet ge zijn!”. Ze zwaaiden hun kruisen in heilige woede, maar de zang van Medardus won steeds nog aan gloed en... die in hun huiverende zielen drong de zin van het lied, dat Medardus zong.

Het besloop nu de mannen als smachtende zonde, als hunkerend leed om vergeten wonden. Ze dachten aan vreugden, die eens zij bezaten, aan hun heerlijke jeugdroes, die lang zij vergaten, en langzamerhand ja — verstomde hun koor. Ze zwegen, en leenden Medardus het oor!

Maar de prior, een vroom en een vurig prelaat, wel verslagen van schrik, toch tot denken in staat, zag het gevaar. Zag naar boven, zocht bijstand en dan klonk tot broeder Medardus zijn heilige ban: „Verleidt gij die leven naar heilige wijs? — Zo wees dan vervloekt, aan de hel geef ik u prijs!”

De vloek van de prior gleed over hem heen. Maar het was of een lichtstraal Medardus bescheen. Hij schouwde een fata morgana misschien, want hij kwam overeind om het goed te bezien. En ontroerd door 't tafreel dat voor ogen hem stond kwam het volgend verhaal uit des stervenden mond:

BOEKBESPREKING

Verbondswede

door ds. L. E. Oosterhoff, Geref. Pred. te Beverwijk.

Een uitgave in stencil.

Verkrijgbaar bij de schrijver, Lijsterbeslaan 42, Beverwijk.

Dit geschrift werd aan de redactie van Opbouw gezonden ter recensie. Het telt twee en dertig folio-bladzijden. Ds. Oosterhoff heeft erin opgenomen zijn bestreden preken over de zondagen 7, 26 en 27. In zijn inleiding zegt de schrijver dat hem zowel van de kant van kerkeraden als van particulieren is gevraagd wat meer te publiceren over de kern van de zaak in Beverwijk „om zo tot een rechte beoordeling te kunnen komen.” Aan dit verlangen tracht hij door dit geschrift te voldoen.

Eenzijdigheid komt onder de mensen nog al eens voor. Kort na de vrijmaking waren er predikanten die het verbond predikten. Geen preek was een goede preek indien daarin niet een dozijn malen het verbond werd genoemd. Daarna waren er predikanten die de kerk predikten. Geen preek was een goede preek indien daarin niet een dozijn malen de kerk werd genoemd! Is na verbond en kerk nu de uitverkiezing aan de beurt?

Op 3 januari 1960 heeft ds. O. gepreikt over zondag 7. Na negen maanden kwamen er ouderlingen aandragen met bezwaren tegen die preek. Ds. O. schrijft ervan: „Ik had die preek toen aan iemand uitgeleend ter lezing; zonder mijn weten is toen die preek dus vermenigvuldigd en dus later bijgetrokken bij de bezwarende aanklachten tegen mij”. Acht maanden vóór de hulp van de kerkeraad van Haarlem werd ingeroepen was er al een brief van kerkeradswege de gemeente ingezonden „om ds. O. als ketter voor te stellen”.

Op de vergadering van de kerkeraad van 19 september 1960 werd aan ds. O. het volgende gevraagd naar aanleiding van een preek over Judas : 20-21:

1. Wat is de inhoud van het verbond naar de Schrift; hierbij dienen ter sprake te komen de inhoud van de beloften des verbonds, de verbondswraak, alsook het verbreken van het verbond.
2. Wat leert de Schrift over verkiezing en verwerping?
3. Hoe is de onderlinge relatie tussen verkiezing en verbond?

De opzieners der gemeente hebben het opzicht over de leer, en predikanten hebben beloofd, indien er gewichtige oorzaken voor zijn, desgevraagd aan de kerkeraad nadere verklaring van hun gevoelen te geven. Maar wat de opzieners van de kerk van Beverwijk daar deden was geen oefenen van opzicht over de leer. De broeders keerden de orde om en wierpen zich op als leraren van hun leraar en behandelden hun leraar als een scholier die aan de tand gevoeld moet worden om van hem te weten wat hij van de zaken heeft begrepen. Ds. O. heeft zich aan dat onderzoek onderworpen, hij is twee mijlen gegaan. Als ouderlingen zo optreden kunnen conflicten niet uitblijven.

Voor een vruchtbare bespreking heeft ds. O. van de bezwaarde ambtsdragers een schriftelijke uiteenzetting gevraagd. Daar hebben ze hem acht maanden op laten wachten en toen ze die schriftelijke uiteenzetting hadden gegeven wilden ze er niet over praten. Ds. O. schrijft: „Prof. J. Kamphuis had nl. advies gegeven (zonder mijn medeweten) aan de kerkeraad om niet meer te praten maar dadelijk te gaan naar de naastgelegen kerk Haarlem.”

Ds. O. zegt dat Christus voor alle leden der gemeente gestorven is, ook voor die leden die het verbond breken en niet zalig worden. Daar kan men verschillend over denken maar is het zo ongerijmd?

In de dankzegging bij de doop wordt van elk kind dat gedoopt wordt gezegd dat de Here zijn vaderlijke goedheid en barmhartigheid aan dat kind bewezen heeft, ook aan dat kind dat later het verbond zal verbreken. Is het geen weldaad dat de Here zijn vaderlijke goedheid en barmhartigheid bewijst? En wat is de bron van deze weldaad anders dan de kruisverdienste van Christus? Of moeten we voor deze weldaad als 't kind niet uitverkoren is naar de algemene genade?

Petrus zegt van sommigen die verloren gaan dat de Here hen gekocht heeft. Heeft de Here die gekocht met wat anders dan zijn bloed?

Hebr. 6 zegt van mensen die verloren gaan dat ze deel gekregen hebben aan de Heilige Geest. Was deze gave des Geestes niet een uit de schat van Christus?

Schriftplaatsen als Hebr. 6 : 4-6, Hebr. 10 : 29, 2 Petr. 2 : 1 passen slecht in een dogmatisch stelsel, maar de Schrift trekt zich van een dogmatisch stelsel niets aan en blijft spreken zoals ze spreekt.

De zaak-Beverwijk is ter synode van Rotterdam-Delfshaven geweest.

Ds. O. heeft in een preek over zondag 7 ge-

zegt dat Christus voor alle mensen gestorven is. Dat heeft hij herroepen, niet vlak vóór de synode maar al een paar jaar eerder. Het was niet recht van de synode om hem ten laste te leggen wat hij al een paar jaar tevoren herroepen had.

In die preek heeft ds. O. gezegd: „Voor allen is Christus nu gestorven, en voor allen staat de weg tot God nu open”. Dat eerste heeft ds. O. herroepen, dat tweede niet. Maar de synode laat het voorkomen alsof ds. O. zowel van het een als van het ander had gezegd dat het „onverstandig, onwijs en onrijp” was, en dat de synode met dat oordeel instemt.

Onverstandig, onwijs, onrijp, dat zijn grote woorden, geschikt om stemming tegen ds. O. te maken. Maar als ik ds. O. geloven mag heeft hij alleen herroepen dat Christus voor allen gestorven is en dat hij van niets van wat hij gezegd heeft, heeft gezegd dat het onverstandig, onwijs en onrijp zou zijn.

Wat dan wel?

Dit: Ds. O. laat ruimte voor de mogelijkheid dat Christus voor allen gestorven is maar hij zou het onverstandig, onwijs en onrijp vinden dat te leren. Hij heeft het niet geleerd en dus ook niet „onverstandig, onwijs en onrijp” gesproken. Zo kan men de woorden van een mens verdraaien.

Dat de weg tot God voor allen open staat, heeft ds. O. niet herroepen. Terecht niet Christus is voor de zondige wereld de weg tot God. Een andere weg is er niet. Of men deze weg gaan wil of niet, de weg is er. Wat wilden de broeders ter synode? Beweren dat als Jezus zegt: „Ik ben de weg”, Hij bedoelt te zeggen: „Ik ben de weg, ja maar, alleen voor de uitverkorenen”?

Dat schijnt zo, want de synode wijst naar Rom. 8 : 29-39. In het oordeel van de synode lezen we dit: „Rom. 8 : 29-39, in welke pericoop volgens de gereformeerde belijdenis wordt geleerd dat Christus voor de uitverkorenen Gods is gestorven; zie D.L. II, uitverpung der dwalingen § 7.”

We willen eens even naar die paragraaf van de Dordtse Leerregels zien. Daar gaat het over mensen die leren dat Christus niet voor Gods verkorenen heeft kunnen noch moeten sterven omdat zij de dood van Christus niet nodig hebben. Daartegen zegt de belijdenis dat de verkorenen alleen zalig worden doordat Christus voor hen gestorven is. Ds. O. leert hetzelfde, en in zijn preken met nadruk.

Maar wilden de broeders ter synode zeggen dat in deze paragraaf van de belijdenis gezegd wordt dat al de rijkdom van Christus uitgeput is met de zaliging van de uitverkorenen? Dan kan ik van een synode moeilijk ernstig nemen die de belijdenis zo leest en in zo'n ernstige zaak als die te Beverwijk de belijdenis zo gebruikt.

De rijkdom van Christus is onnaspeurlijk, zegt Paulus. Wij kunnen de grenzen ervan niet vinden. Christus is niet alleen gestorven voor de uitverkorenen, Hij is ook gestorven om Gods wil, voor de eer Gods en om te voldoen aan het recht Gods; Hij is ook gestorven om de aardbodem te verlossen van de vloek zodat er weer een nieuwe aarde kan komen. Laten die broeders die ter synode geweest zijn, bijzonder zij die wetenschappelijk gevormd zijn, eens het woordenboek opslaan en zien wat de woorden anthropocentrisch en theocentrisch betekenen. En laten ze in huis- en studeerkamer een schild ophangen met de woorden van Paulus: „Onnaspeurlijke rijkdom van Christus”.

Heeft ds. O. geen gebreken? Hij zou een grote uitzondering zijn indien hij ze niet had. Het komt mij voor dat ds. O. niet sterk is in het onderscheiden tussen hoofdzaken en bijzaken. Daardoor geeft hij aan bijzaken wel eens teveel aandacht. Maar de broeders ter generale synode waren ook niet sterk in het juist onderscheiden.

Zijn de preken van ds. O. modellen van predikdijkt? Ik heb wel veel slechter preken gehoord dan die van ds. O., ook wel van predikanten van naam. Ik zou willen dat in alle kerken ter wereld gepreikt werd zoals ds. O. preekt. Dan werd overal Christus gepredikt en die gekruisigd.

Ondanks alles wat ds. O. aangedaan is schrijft hij niet bitter.

Waarom moest ds. Oosterhoff eruit?

Ik kan niet alles bewijzen wat ik weet.

Suggereer ik daarmee dat er andere oorzaken zijn dan die oorzaken die aangegeven worden?

Inderdaad.

K. Doornbos

P.S. (I) Op de synode van Dordrecht werd rustig, zonder dat iemand dat als een ketterij beschouwde, verkondigd dat Christus inderdaad voor alle mensen gestorven is! „Het gevoelen der Theologen van Groot-Brittannië aangaande het tweede artikel” in de „Derde Voorstelling” leest men namelijk o.a. het volgende: Wat aangaat de vrucht (nl. van de offerande van Christus - C.V.); uit de dood van Christus, in dewelke ervaart is een oneindige schat der verdiensten en geestelijke zegeningen, komt de dadelijke vrucht toe tot de mensen, of dezelfde wijze en mate, en door dezelfde middelen, als het God goeddunkt. Nu, het behaagt God, ook nadat Hij de offerande aangenomen heeft, dat niet anders de vergeving der zonden en het eeuwige leven iedereen dadelijk medegeedeeld zal worden, dan door 't geloof in dezelfde Verlosser. En hier openbaart zich dat eeuwig en verborgen besluit der verkiezing,

wanneer die prijs, die voor ALLEN(!!!) betaald is, en die allen gelovigen zekerlijk helpen zal ten eeuwigen leven, nochtans allen niet is behulpzaam, omdat niet allen gegeven wordt, dat zij deze voorwaarde des onverdienden verbonds volbrengen. Alzo is dan Christus voor ALLEN(!!!) gestorven, opdat allen en een ieder het geloof daar tussen komende, door kracht van dat rantsoengeld vergeving der zonden en het eeuwige leven mogen verkrijgen. Alzo is Hij voor de uitverkorenen gestorven, dat zij uit de verdienste zijns doods, naar het eeuwig welbehagen Gods, bijzonderlijk hun geordineerd, het geloof onfeilbaar verkrijgen en het eeuwige leven. Acta etc. ed. A. M. Donner en S. A. van den Hoorn, Leiden r.j., blz. 420/1.

(II) Nog een tweede Post Scriptum wil ik aan deze recensie toevoegen. Een bekende reformatische figuur was a Lasco. Hij heeft grote betekenis gehad voor de organisatie van de Nederl. Vluchtelingengemeenten in Engeland en zo voor de Nederl. Geref. Kerken. Kuyper gaf indertijd a Lasco's Opera Omnia uit. Van a Lasco is een brief aan Bullinger bewaard, waarin hij over zijn verhouding tot Calvijn spreekt. Hij schrijft daarin o.a. dat een zeker predikant uit zijn, a Lasco's, werken alle mogelijke aanleiding zocht „om ons in strijd te brengen met Dominus Calvijn, die naar het oordeel van de meesten al te hard over de praedestinatie geschreven heeft, en hij beschuldigt ons voortdurend, alsof wij de naam en de leer van Calvijn veroordelen. Omdat hij echter nooit iets van mij gehoord heeft, noch zichzelf, noch iemand anders, wat hij zou kunnen verdraaien ten nadele van de naam van Calvijn, die ik buitendien eer en liefheb als een man Gods, heeft hij een ander gevonden van een van onze collega's?; enz.

In deze zelfde brief schrijft a Lasco nu ook, dat hij nooit ingestemd heeft met hen die sommige plaatsen der Schrifts zo pressen, dat zij volstrekt ontkennen dat Christus voor allen gestorven is. (nos nou assentiri us, qui loca quaedam scripturae ita urgent, ut negent omnino Christum pro omnibus mortuum esse - Opera II, 676).

Was a Lasco, de man die aan de Nederlandse Geref. Kerken een belijdenis, een liturgie en een kerkerde gaf, soms ook een ketter?

C.V.

Zicht op Calvijn. Prof. dr. J. van Genderen e.a. Buyten en Schipperheyn, Amsterdam 1965.

Het initiatief tot de uitgave van een vijftal opstellen, waarvan elke schrijver uiteraard voor het zijne verantwoordelijk is (Ter Inleiding) werd genomen door het C.O.G.G., het Contact-Organ van de Gereformeerde-Gezindte en wel naar aanleiding van het passeren van de vierhonderdste verjaring van Calvijns sterfdag, die viel op 27 mei 1564. Aan dit initiatief danken we een uitnemend en voortreffelijk uitgegeven boekje. Het eerste deel over 'Calvijns dogmatisch werk' is van de Apeldoornse dogmaticus prof. dr. J. van Genderen. Uitgangspunt voor deze studie is — hoe kon het anders — Calvijns hoofdwerk, de Institutie. Kundig en met grote sympathie geschreven, ontbreekt de kritische noot niet. Zo b.v. op blz. 34. Daar zegt prof. v. G., schrijvende over de leer der uitverkiezing bij Calvijn: „Inderdaad is op bepaalde uitdrukkingen critiek te oefenen. Als hij in zijn verklaring van Rom. 11 : 7 zegt, dat de verdorvenheid van 'de overigen' uit de eeuwige verwerping voortkomt, zoals de vruchten uit de boom en de rivier uit de bron, worden verkiezing en verwerping in het kader van een causale denkwijze op één lijn gesteld. Voor de verhouding van geloof en verkiezing zou dit beeld nog te gebruiken zijn, maar niet voor die van ongelof en verwerping”. Hetgeen ons juist voorkomt. De 'overigen' zijn niet ongelovig omdat ze verworpen zijn en dat van eeuwigheid, maar ze zijn verworpen vanwege hun zonden incl. hun ongelof. Het opstel van prof. v. Genderen is in betrekkelijk kort bestek een goede inleiding op de leer van Calvijn.

Het uitvoerigst is hetgeen prof. C. Veenhof schrijft over 'Calvijn en de prediking': blz. 48-101. In dit artikel gaat de schrijver tot de bronnen. Het geeft een indrukwekkend overzicht over de prediking van Calvijn. In een historisch kader worden, rechtstreeks uit de preken, de telkens bij Calvijn terugkerende grondmotieven van de bediening des Woords blootgelegd. Prachtig komt uit de verf hoe Calvijns preken midden in de bewogen eeuw waarin hij leefde, stonden: antithetisch tegen de spiritualisten, die meenden dat de Geest niet alleen recht-streeks, maar ook middel-loos in ons werkt en tegen de humanistisch geïnfecteerden, die meenden dat wij zonder de werking van Gods Geest het evangelie kunnen verstaan, maar ook positief tot de opbouw in het geloof. Prof. Veenhof is door het zeer brede materiaal heengekropen en heeft een bijdrage geleverd niet alleen tot de kennis van een van de ijverigste en schriftmatigste predikers van Gods Woord, maar daarmee ook de (a.s.) predikers en die hen horen (zullen), een goede dienst bewezen.

Prof. dr. D. Nauta's opstel over 'Calvijn en zijn gemeente' heb ik met het meeste genoegen gelezen. De hoogleraar beperkt zich daarbij tot

de Straatburgse jaren van Calvijn en weet uit de betrekkelijk geringe gegevens een levend beeld van Calvijn als pastor te doen oprijzen. Voor degenen, die tot pastoraal werk geroepen worden is hier nog veel nuttigs te vinden, met name t.a.v. de avondmaalspractijk.

Mr. L. J. M. Hage schrijft over 'Calvijn en maatschappelijk leven'. O.i. een belangrijk opstel, dat met name in de kring van de politieke en maatschappelijke organisaties der gereformeerden belangstelling verdient. Het bewijst dat een onbevooroordeeld bijbellezen van grote betekenis is voor ons dagelijks leven, en moge zo ook een aansporing tot doorgaande bijbelstudie zijn.

Het laatste hoofdstuk is van de hand van prof. dr. S. van der Linde: 'Calvijn en Nederland'. Anders dan de bekende studie van dr. F. L. Rutgers 'Calvijns invloed op de hervorming in de Nederlanden' die — gelijk de ondertitel zegt ('Voorzover die door hem zelve is uitgeoefend') zich beperkte tot de rechtstreekse invloed van Calvijn — gaat prof. Van der Linde na de diepe sporen die Calvijns werk in Nederland tot op heden getrokken heeft. Dit laatste opstel heeft meer dan de andere een beschouwelijk karakter.

Al met al een werk dat we hartelijk ter lezing aanbevelen.

G. Visee.

Elkaar recht doen

De HERE eist van ons in zijn Woord, dat wij elkanders eer en goed gerucht naar ons vermogen zullen voorstaan en bevorderen. Dus niet elkaars woorden verdraaien of van een bepaalde zijde verkeerd belichten.

Wij behoeven als broeders en zusters in de kerk het niet in alle dingen aanstonds met elkaar eens te zijn, maar wij moeten elkaar wel in alles recht doen. En als we iemands betoog of gevoelens bestrijden, dan moet onze bestrijding eerlijk en oprecht zijn.

Het komt veelvuldig voor (men moet er maar eens op letten!), dat iemand zijn oordeel en mening over een zaak ten beste heeft gegeven in een of ander artikel, en dat een andere scribent er tegen ingaat, maar zó, dat het eerst geschrevene in caricatuur wordt gebracht en tegen die caricatuur de strijd wordt aangeboden. Of — want zo gebeurt het ook — men plaatst de persoon waartegen men opponeert eerst in een bepaalde hoek, waar hij niet hoort en ook geenszins staan wil, en gaat dan verder waarschuwen tegen dat „soort” mensen.

Dit mag, broeders, onder ons alzo niet zijn. Wij moeten daar elkaar maar tegen blijven waarschuwen, en ons zelf in acht nemen om er in geen enkele vorm aan mee

te doen. Want de waarheid en de vrede (in dit geval het welzijn onzer kerken) worden er niet mee gediend.

Jakobus vraagt: Heeft de Geest lust tot afgunst? Wij zouden er bij kunnen vragen: De Geest, die in de kerkelijke pers leiding moet geven, heeft die lust tot onnodig geharrewar, tot onbroederlijk twistgeschrijf, tot het bestrijden van caricaturen, tot het geduwd worden in een hoek waar men niet staan wil, tot het scheef belichten en zo verdraaien van iemands woorden?

Nee, zegt Jakobus, de Geest geeft meerdere genade, dat wil zeggen: het werk des Geestes is, dat er onderling meer welwillendheid en vriendelijkheid (genade, in de zin van gunst) komt.

Strijdt men in de kerk vóór of tegen een bepaalde zaak, of heeft men tegen iets gewichtige bezwaren, dan moge een ander van een geheel tegengesteld gevoel zijn, en daarvoor in het strijdperk treden, maar hij doe in elk geval zijn tegenstander recht, en ga niet vechten tegen een caricatuur onderwijl hij de mensen doet geloven, dat het zijn ware tegenstander is.

B. Telder.

Dit broeders wilde ik u zo gaarne schrijven, want - wat God verhoede - uw verdeeldheid zou ook een verwoestende invloed uitoefenen op Gods werk hier. U kunt niet waarachtig meearbeiden aan de planting van Christus kerk in dit papualand (uw opdracht van de Here) wanneer uw harten verdeeld zouden zijn en lust vinden in nijdigheid, zelfverzekerdheid en zelfheffing... U heeft elkaar vast mogen houden in Christus; wij allen moeten veel bidden, dat het altijd zo moge blijven. Hij heeft zoveel in onze handen gelegd... zoveel aan ons toevertrouwd... dat wij mogen blijven zien en geloven dat Hij met ons is en Zijn werk hier langs de Mappi overvloedig zegent, ondanks al onze tekortkomingen.

Het is dringend nodig naar dat woord van een man die op een eenzame, moeilijke post het evangelie brengt te luisteren.

Het zou ontzettend zijn als wij door onze ruzies en twisten en on-Geestelijk leven er oorzaak van werden dat ons zendingswerk met onvruchtbaarheid werd geslagen.

Dat kan.

Het kan zó ver komen dat God ons het zendingswerk niet meer toevertrouwt omdat we zijn Naam te schande maken.

C. V.

Het stinkdier

Wij vonden in ons lijfblad: „DE-Kamper-„STEUR” het volgende fabulerende stukje dat onze lezers niet willen onthouden. Het is een bewijs dat er ook nog jeugd is die gezond, spits en knap weet te reageren op... nu dat begrijpt u wel als u het leest:

Daar maken wij een fabel van...

Er heerste grote opschudding onder de dieren. Het stinkdier had een boek geschreven waarvan de bladzijden van vuiligheid aan elkaar hingen. Het boek heette „Ik, het stinkdier” en de altijd ijverige en bezige bij had het uitgegeven. Alle dieren spraken er schande van en het was de trouwe hond die aller mening vertolkte toen hij blafte: „De bij is smerig en zijn uitgeverij is een stinkuitgeverij. Hoe haalt dat beest het in zijn kop om zo iets uit te geven, laat hij zich bij zijn honing houden. Wat moet er wel van onze puppies worden als ze het in hun poten krijgen”.

Dat nam de bij natuurlijk niet en hij daagde de hond voor de rechter wegens belediging en aantasting van zijn goede naam. En zo verschenen ze dan op een kwade dag voor het gerecht. De rechter was een nors-uitziende, wat oudere uil wiens grijze veren respect afdwongen. Hij zat als versteend (het was een steenuil) achter zijn kathedraal en keek de gedaagden onderzoekend aan. De uil was zelf principieel tegen alle smerigheid en was ook nooit getrouwd.

„Zo”, kraste de uil, „bij, wat heb je op je hart”. „Nou, zoemde de bij, die hond heeft mij openlijk belasterd, enkel en alleen om mij een angel uit te trekken, want de verkoop van mijn boeken lijdt er schade door. „De uil, ook niet op zijn snavel gevallen, vroeg: „Is het betreffende boek dan werkelijk zo beestonterend?”. „Juist edelachtbare, blaffe de hond, u haalt me de woorden uit de bek. Beestonterend, dat is het. U moest het eens lezen. Het is gewoon bij de mensen af dat zo iets gepubliceerd mag worden. „Ik eis schadevergoeding”, zoemde de bij, die zijn bedoeling kenbaar wilde maken. „Zie je wel, jankte de hond, daar heb je het al. Het is bij die bij alleen maar om het geld te doen. Foei”.

„Nou, kraste de uil, ik zal wat wetboeken uit de bibliotheek laten halen en dan zullen we eens zien hoever we komen”.

Het vonnis van de uil luidde tenslotte als volgt: De woorden van de hond zijn onrechtmatig, maar hij hoeft geen schadevergoeding te betalen. Elk der partijen wordt veroordeeld tot betaling van de eigen kosten.

Het stinkdier intussen, gesteund door de publiciteit die om het proces was ontstaan werd steeds beroemder en stinkend rijk. Behalve dat hij boeken schreef, zong hij nu ook grammofonplaten, vol met liederlijke liederen, die gretig aftrek vonden, vooral onder de jonge hondjes. Er was zelfs sprake van dat er een film over het stinkdier gemaakt zou worden. Toen kwam er als een redder in de nood een olifant met een lange snuit en die zei: „Nou is het eens uit”.

„De bij is smerig en gaat over kadavers als hij geld proeft. Maar zijn de andere dieren anders? Jullie honden, hoewel misschien volkomen te goeder trouw, zijn dom geweest, zo dom als een ezel. Als jullie niet zoveel aandacht hadden besteed aan die beesten was er nooit zo'n rel gekomen. Jullie zwakke plek is je neus, die is te gevoelig. Als het stinkdier voorbijkomt moet je voortaan je neus dicht knijpen, dan ruikt je niets”.

Naar deze wijze les luisterden de dieren. Het stinkdier merkte dat niemand zich niet meer iets van hem aantrok en deed zijn best om nog harder te stinken, maar het mocht niet baten.

Niemand rook hem meer. De zaken van het

PERSSCHOUW

Een kreet van een zending

Uit een brief van ds. V. d. Velde die in Boma in het vroegere Nieuw-Guinea werkt nemen we het volgende over:

Wanneer u de moed en de tijd zou hebben de verslagen van Boma gedurende de afgelopen twee jaren nog eens te herlezen, dan zou het u ongetwijfeld opvallen, dat daarin heel veel aandacht wordt geschonken aan de meer materiële opbouw van de zendingsposten, speciaal Boma.

De penningmeester heeft het wellicht het meest gemerkt en ondervonden... er was na ieder jaar steeds weer heel wat „recht te breien”....

In deze jaren echter kregen wij een nieuw, goed en duurzaam kerkgebouw, een doelmatige school, nieuwe huizen voor de medewerkers, een echte polikliniek, een beter en prettiger woonbaar dorp, plus een heus vliegveld. Er werd een nieuw motorhuis gezet en een nieuwe loods voor diverse goederen gebouwd. In de andere dorpen verschenen ook guruhuizen, kerken en schooltjes, zij het van meer voorlopig karakter.

De geregelde aanvoer van levensmiddelen en goederen kwam op gang en werd steeds beter, vooral ook dank zij de prachtige nieuwe boot: de Pemajang. Er is wat nodig voor al deze posten.

Wanneer wij dit zo bepeinen en ons even indenken, dat wij steeds het noodzakelijke mochten ontvangen, ondanks de moeilijke omstandigheden van dit Irian-Barat, dan gaat direkt en als van zelf onze grote dankbaarheid uit naar Hem, Die dit alles mogelijk maakte. Zijn zorg over Boma was groot en tastbaar. Wij werden zeer gezegend.

De posten moesten eerst min of meer opgebouwd worden: vandaar dat daarover in onze rapporten meer uitdrukkelijker gesproken werd.

Maar er is meer: het eigenlijke werk — de prediking van het Woord mocht ook onafgebroken doorgang vinden. Iedere zondag de samenkomsten, er werden heel wat catechisatielessen gegeven, er was het bijbellezen, het leren

van de psalmen en geestelijke liederen. Ook hierin mochten wij ervaren „hoe nabij de Here is”.

Er waren teleurstellingen: te geringe interesse, terugval in oud bijgeloof, de voortdurende vechtpartijen, de niet-aflatende seksuele dansen, de trek naar het oerwoud enz. Moeilijkheden en teleurstellingen welke ons nooit mogen ontmoedigen en een reden behoren te zijn van vuriger gebed en harder werken. Iedere dag geldt ons Zijn opdracht: predik het Evangelie....

De roomsen laten ons niet met rust: eerst een mislukte penetratie in Somali met achterlating van een groot kruisbeeld, nu weer een poging in Goniah onder valse voorwendsels.

Maar de Here schonk ons trouwe medewerkers; zij bleven op hun posten en hielden zich aan hun opdracht.

Zo overheerst hier blijdschap, vreugde en dankbaarheid in de Here.

Alle tegenwerking, moeilijkheden en teleurstellingen konden overwonnen worden in Zijn kracht.

Dit broeders is toch wel iets, dat u moet aangrijpen en tot dankbaarheid stemmen.

Wat heeft Nederland dit werk des Heren gesteund door gebed, offer en medeleven. En het was alles niet te vergeefs.... Als wij maar durven zien en geloven, dan is het een vreugdevol erkennen, dat het „Ora et labora” het bid en werk, vruchten heeft gedragen en wonderen gewerkt. Ik lees het steeds bij iedere post: het zien en geloven wordt u broeders in de welvaartstijd van ons land steeds moeilijker gemaakt.

Veel verlustiging in kerkelijke disputen met hete hoofden en steenkoude harten. Het is teveel een twisten 'omtrent ondergeschikte waarheden en te weinig een heerlijk getuigenis geven van God en Zaligmaker. Wanen velen niet dat Godsdiens alleen in denkbeelden bestaat? Toch is het wat anders te redetwisten en wat anders in de hemelse heerlijkheid te leven. Wij moeten bedacht zijn voor partijstrijd want deze brengt verschrikkelijke verwoesting in Gods huis en belemmert de ware omgang met God.

Wat wij allen behoeven is een arme en nederige geest, daarin vindt God vermaak. De trotse kent Hij van verre; Hij wederstaat hem, maar de nederige ontvangt rijkelijk Zijn genade, vindt in Hem een vaderhuis, een open hart en de grootste vreugde.

stinkdier gingen slecht. De bij zag er geen horing meer in om de boeken van het stinkdier uit te geven en distancieerde zich. Toen zuchtte het stinkdier in al zijn ellende: „Als je bestsellers schrijft en er voor zorgt dat ze geld aan je kunnen verdienen, dan ben je goed; maar wat krijg je als de zaken achteruitgaan? Stank voor dank”.

Overgenomen uit de schoolkrant van de Chr. H.B.S. te Gorkum.

Het opgenomen stukje zij gewijd aan onze medewerker D. W. L. Milo, die dit „dierlijk” proza zeker waarderen kan, zeker waar het gewijd is aan een boek, waaraan hij — de altijd bezige bij — aandacht besteedde in ons blad.

G. Visee.

INGEZONDEN

VOOR HEN, DIE IN LEIDEN GAAN STUDEREN

Onlangs hebt u in onze pers een „ingezonden” kunnen lezen, waarin de Verenigingen van Gereformeerde Studenten (V.G.S.'en) in den lande u opriepen tot het lidmaatschap der respectievelijke verenigingen. In het onderstaande wil het bestuur van de Leidse V.G.S. „Franciscus Gomarus” u over haar eigen vereniging wat nader informeren.

Eerst iets over de betekenis van een Gereformeerde Studentenvereniging.

Als student woon je doorgaans op kamers. Dit betekent, dat het leven als lid van het ouderlijk gezin is afgelopen; dit thuis functioneert als zodanig nog slechts in de weekends en de vakanties, maar het blijft, niettemin, de achtergrond vormen van het nieuwe milieu, dat je gaat opbouwen. Je studentenleven ligt immers in het verlengde van je gereformeerde opvoeding, en wordt daardoor gestempeld en gedragen. Alleen zo zul je in Leiden ook echt „thuis” voelen.

Dat gaat niet in je eentje. Waren eerst de gezinsleden je naasten (niet alleen in de zin van: verwanten maar ook in Bijbelse betekenis, doordat ze met jou als leden van dezelfde Kerk tot de gemeenschap der heiligen behoorden), nu vind je hen in de andere Gereformeerde studenten. Ook zij zijn leden van diezelfde kerk, dus door God als je naasten aangewezen.

En inderdaad, op elkaar aangewezen ben je. In de moeilijkheden die voor je rijzen zullen in de „wetenschappelijke”, dit is vaak ongelovig-libertijnse omgeving, heb je de steun en ervaring van andere en oudere geloofsgenoten hard nodig. Dan zul je ook ervaren, dat gemeenschap der heiligen een levende zaak is.

Welnu, de V.G.S.L. „Franciscus Gomarus” bestaat uit grond van die gemeenschap. Geen individuele en subjectief zelf bepaalde gemeenschap, zoals een interkerkelijke vereniging die voorstaat (S.S.R., C.S.R. ook in Leiden) maar één, die zij gesteld ziet van Gods wege tussen de leden van Zijn Kerk, hier te lande de Gereformeerde Kerken in Nederland. Dienovereenkomstig is de grondslag van „Gomarus” de Heilige Schrift en de daarmee overeenstemmende Drie Formulieren van Enigheid; in zijn devies: „est Domini hin Lux pedi nostro”, de Wet des Heren is een lamp voor onze voet.

Op deze basis verricht de vereniging haar werk, als volgt georganiseerd. Op de maandelijke ledenvergadering wordt een referaat gehouden en besproken, en de huishoudelijke agenda afgewerkt. Tevens wordt iedere maand een filosofische kring georganiseerd, waar aandacht wordt geschonken aan belangrijke filosofen en hun stelsels. Elke week wordt op de bijbelkring een korte bijbelbespreking gehouden. Het gezelligheidsleven, dat zich o.a. uit in kamerbezoek en koffietafels, zorgt voor het juiste evenwicht tussen in- en ontspanning.

Wij verwachten dat uit het een en ander u duidelijk is, dat een Gereformeerd student zijn mede-kerkleden op grond van de plicht elkaar tot hand en voet te zijn moet zoeken. Op dinsdag 7 september a.s., 's morgens om 11 uur hoopt het bestuur u dan ook voor een eerste kennismaking te ontvangen ten huize van de ab-actis, mej. D. H. Th. Hendriks, Samuël de Zeehofje 12, Doezastraat 16, Leiden. Daarna zal een verdere kennismakingstijd volgen.

Namens het bestuur,
Mej. D. H. Th. Hendriks, h.t. ab-actis.

VRIENDELIJK VERZOEK (aan de kerkeraad, die het betreft)

Mede namens de secretaris van het voorlopige comité inzake „KERKBOUW en KERKBOUW-FINANCIERING” verzoekt ondergetekende **dringend** om beantwoording van het schrijven, uitgegaan van genoemd comité, d.d. 30 juli 1965, **vóór, of anders zo spoedig mogelijk ná 31 augustus a.s.**, ter bevordering van de voortgang van onze werkzaamheden.

Er is nog slechts één tiende deel van de te verwachten antwoorden binnengekomen.

A. Veeffkind, v.d.m.,
voorzitter voorl. comité.

„FIDES QUADRAT INTELLECTUM”

Zij, die dit jaar hun studie aan de Theologische Hogeschool in Kampen hopen aan te vangen en lid wensen te worden van het Corps, kunnen die wens kenbaar maken op de dag van de inschrijving, maandag 13 september 1965.

Zij dien er rekening mee te houden, dat hun aanwezigheid in Kampen vanaf die datum noodzakelijk is in verband met de dan aan te vangen kennismakingsperiode met het Corps en het Corpsleven.

Gewenste inlichtingen zijn verkrijgbaar bij de Ab-actis, R. T. Urban; adres tot 9 september: Weversburen 21, Drachten; daarna: Schoolstr. 12, Kampen.

R. T. Urban, h.t. Ab-actis.

Korea

Dertiende verantwoording.

De giroweek begon ditmaal op woensdag 21 juli: Via 806083 f 25.— van J.M. Ik vond dat een bijzonder fijne zending omdat de kantoorjuffrouw een innemende tikfout gemaakt had en het biljet geadresseerd aan Dr G. Visee. Ik vond, dat dat stónd. Van 1144459 H.v.V. f 10.—, van P.K. 19353 f 4.—; en van M.v.d.Z. 521707 — deze was voor de tweede keer op het appel — f 10.—. Ik ga meteen maar door met donderdagmorgen: een storting van f 10.— van E.S.teT.P.; f 10.— van H.C.v.d.B. 1010266 f 5.—; voor de tweede keer 13045 f 2.50; voor de derde keer Actie Korea N.N. f 10.— en de hartelijke groeten; dat laatste is ook een dank u wel waard!; en van C.L. 60750 f 10.—. In twee dagen f 86.50. Hetgeen ons over de 7 mille brengt: van f 6932.94 op f 7019.44!

Vrijdag 23 juli: 349124 H.H.S. f 7.50; een storting van f 10.— van S.v.d.V.teE.; f 25.— van 445835 mej. H.d.V. en f 8.— van 497820 F.d.R. Samen f 50.50. Totaal f 7069.94.

De laatste f 8.— was een aanvulling: op 9 juli verantwoordde ik f 18.— terwijl f 10.— gezonden was. Die f 8.— waren intussen niet meegeteld. dat geschiedde nu.

Veertiende verantwoording.

We sloten op vrijdag 30 juli af met f 7069.94. Dinsdag 27.7 bracht f 10.— van 814226 W.v.d.B., die al eerder op het appel was; een storting van f 10.— van J.J.V.teL.J.: solong!; f 35.— van M.H. 374260; en via 446100 van mej. G.S. f 100.—; samen f 155.—. Maakte met woensdag: f 10.—, een storting van fam. H.B.Jr.te'sH. f 165.— en bracht het totaal op f 7234.94.

Donderdag kwamen 2 stortingen allebei uit dezelfde plaats: van J.E. 817751 f 2.50 („maand augustus”) en van 1198785 E.B. f 25.—. Zij schrijft: geslaagd! En ik: Gefeliciteerd! Totaal f 7262.44.

Vrijdag 30 juli: van 1185705 Ch.G. f 5.—; van 507583 P.v.V. f 10.— en van 307197 A.B.v.W. f 2.50. Samen f 17.50. Totaal f 7279.94.

En toen kwam de hekkesuiter: opnieuw een zending van overzee: £ 40.—, die ik zodra deze Money order van de fam. D.B. verzilverd is zal verantwoorden.

En hiermee neem ik voorlopig afscheid. Met zeer hartelijke dank aan alle broeders en zusters, gemeenten en diakonieën, die zo fijn geholpen hebben. Wilt U geloven dat dit mijn fijnste rubriekje in ons blad geweest is in de laatste maanden? Door elkaar genomen mocht ik telkens meer dan f 500.— per keer verantwoorden. Heerlijk voor de studenten in Poesan.

Mochten er nog giften nakomen dan hoop ik die te verantwoorden. Wil iemand voor ander werk in Korea wat afzonderen dan: Actie Comité Korea. Giro 1192000. Wezep (Gld.).

En als onze pot letterlijk opgesoupeerd is dan hoop ik weer aan de bel te trekken. Geve de HEERE dat dan daar in Z.O.-Azië de vrede nog in Korea moge bewaard zijn, in Vietnam hersteld! Dan hopen we de luchtbrug weer te openen. Zo de HEERE wil.

Nogmaals: hartelijk dank!

G. Visee.

VERANTWOORDING GIFTEN KERKWERK WALDENZEN IN ITALIE

Sinds de vorige opgave ontvangen:

van J.L.teK. (20ste maal) f 2.50; van K.v.d.G.teZ. f 5.—; in collecte geref. kerk te Vlaardingen: f 5.—; Deelnemers aan reis Chr. Reisstichting naar Finhaut f 32.—; totaal f 44.50; totaal incl. vorige verantwoordingen f 8.158,49.

Alle gevers en geefsters veel dank! Dat men, met vakantie zijnde, een collecte voor dit doel houdt, kan ik wel bijzonder waarderen.

Verdere giften gaarne op mijn postrekening Nr. 50440 (P. Groen, Rotterdam).

P. Groen.

KERKNIEUWS

Beroepen te Nijega-Opeinde: kand. T. O. G. Bosma te Goes; te Urk: J. Slotman te Pernis; te Ulrum: J. van Benthem te Onnen.

VERENIGING VAN GEREFORMEERDE STUDENTEN TE AMSTERDAM

De noviteitstijd van de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Amsterdam (V.G.S.A.) zal aanvangen 7 sept. a.s. des middags om 16.00 uur te Societeit, Foelistraat 30, Amsterdam-C.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

De senaat van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, Broederweg 15, Kampen, deelt met het oog op de aanvang van de cursus 1965-1966 door dezen het volgende mede:

2. Zij, die voor het eerst als student wensen te worden ingeschreven, worden maandag 13 september 1965 verwacht in het gebouw van de Theologische Hogeschool, Broederweg 15, Kampen, des morgens te 10.30 uur.

Bij eerste inschrijving dienen te worden overlegd:

- bul eindexamen gymnasium; resp. h.b.s.; kweekschool voor onderwijzers; h.t.s.; of staatsexamen;
- attest van de kerkeraad onder wiens opzicht de gegadigde staat;
- pasfoto.

2. De recensie der bullen van hen, die reeds eerder als student waren ingeschreven, is gesteld op maandag 13 september 1965, des namiddags 2.00 uur. Zij, die zich daartoe niet persoonlijk presenteren, worden, voor zoveel zij niet meer geregeld de colleges volgen, verzocht het verlangen tot her-inschrijving **SCHRIFTELIJK** (s.v.p. niet telefonisch) kenbaar te maken aan het bureau van de pedel (N.B.: dit verzoek wordt ook gericht tot de studenten voor het doctoraal examen). Recensie ná 13 september 1965 zal slechts mogelijk zijn tegen betaling van f 10.—.

Voor de senaat van de Theologische Hogeschool,

L. Doekes, h.t. secretaris.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

De commissie ter voorbereiding van de Theologische Hogeschooldag 1965 deelt mede dat de bidstond voor de Theologische Hogeschool wordt gehouden, zo de HERE wil, dinsdag 28 september 1965. In deze dienst des woords en der geboden, uitgaande van de raad van De Gereformeerde Kerk te Kampen, hoopt voor te gaan ds. D. Vreugdenhil te Zwolle.

De Theologische Hogeschooldag 1965 wordt gehouden woensdag 29 september. In de samenkomsten zullen voor u spreken: prof. C. Veenhof, prof. L. Doekes, prof. H. J. Schilder, prof. J. Kamphuis, ds J. van Benthem te Onnen, ds K. Deddens te Amersfoort, ds H. Smit te Den Helder.

De samenkomsten zullen worden geleid door: Ds D. van Dijk te Groningen, ds L. J. Goris te Wezep, ds J. Kok te Amersfoort, ds J. O. Mulder te Kampen, ds Jac. van Nieuwkoop te Scheveningen, ds Z. G. van Oene te Zwolle, ds H. Veltman te Zeist.

Voor een goede organisatie van deze dag is het gewenst dat de commissie ongeveer weet hoeveel broeders en zusters er komen zullen. Wilt u dus tijdig kaarten aanvragen bij het bureau van de pedel, Broederweg 15, Kampen. Wacht daarmee niet tot de laatste dag. Maar vraag die kaarten nu direct aan!

De commissie.

Gode dankbaar en met grote blijdschap geven wij U kennis van de geboorte van ons zontje

CORNELIS

J. van der Mark,
K. E. van der Mark-den Boer.

Apeldoorn, 27 augustus 1965
Adelaarslaan 279

Tijdelijk: Julianaziekenhuis
Meidoorn paviljoen.

Enschede

School m/d Bijbel voor U.L.O.
H. B. Blijdensteinlaan 43. Tel. 18486.

Gevraagd voor z.sp.m. indiensttreding een

ONDERWIJZER(ES)

Akte Frans gewenst, niet vereist.
Dipl. Ger. of Chr. Ond.: f 126.— p.j.
Voll. tropenrooster (schoolt.: 8.00-12 u. 30).
Soll. met voll. inl. (o.a. schooltijden) aan het hoofd der school: G. Booi, Lasondersingel 25. Enschede. Tel. 18989.